

Opolski
Wojewódzki
Konservator
Zabytków

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Opolu
ul. Piastowska 14, 45-082 Opole
tel. 77 45 24 433, e-mail: biuro@wuozopole.pl
www.wuozopole.pl

Opole, dn. 3/10.2018 r.

ZR.5144.56.2018.KDN

POZWOLENIE nr 56/R/2018

Na podstawie art.36 ust.1 pkt 1, 3 i ust. 3, art.4, art.6 ust. 1 pkt 2 lit.a, art.7 pkt 1, art.89 pkt 2 i art.91 ust.4 pkt 4 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (DzU z 2017 r. poz. 2187, ze zm.) *Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków* (DzU z 2018 r., poz. 1609) oraz art.104 *Ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego* (tekst jednolity – DzU z 2017 r., poz. 1257),

po rozpatrzeniu wniosku z dnia 03.10.2018 r., złożonego w dniu 09.10.2018 r. przez Gminę Olesno w Oleśnie, gm. Olesno, ul. J. Pieloka 21, 46-300 Olesno;

o udzielenie pozwolenia na wykonanie prac konserwatorskich przy zabytku:

Wotywna kolumna morowa (zwana pręgierzem), znajdująca się przy ul. Wielkie Przedmieście w Oleśnie, gm. Olesno: (barok, 2 poł. XVII w., ceglany, murowany cokół ze schodami; postument, kolumna i kapliczka z wapienia, płaskorzeźba oranta z piaskowca), na schodkowym cokole ustawiony kamienny postument zwieńczony rozbudowanym gzymsem; na postumencie kwadratowa podstawa, na której kanelowana kolumna zakończona jońską głowicą; w zwieńczeniu kolumny kapliczka na planie kwadratu, z czterema tralkami podtrzymującymi daszek namiotowy; w środku płaskorzeźbiona figura oranta;

objętego formą ochrony poprzez wpis do rejestru zabytków ruchomych województwa opolskiego decyzją numer: Ks.B.t.I-195/60 z dnia 05.03.1960 r.;

polegających na: wykonaniu prac konserwatorskich w zakresie konserwacji technicznej i estetycznej kapliczki i murowanego cokołu,

oraz po ocenie danych przedstawionych we wniosku i załączonego do niego dokumentu:

1. Program prac konserwatorskich na kolumnę morową (wotywną) w Oleśnie (woj. opolskie), opracowany przez mgr Dorotę Kowalik-Kociszewską, reprezentującą firmę DKKonserwacja (załącznik nr 1);

p o z w a l a m

na wykonanie następujących prac przy ww. zabytku:

1. Demontaż poszczególnych elementów wotywniej kolumny morowej
CEGLANY, MUROWANY COKÓŁ ZE SCHODAMI (tzw. podstawa)
2. Wykonanie odkrywek podstawy i delikatne podkucie części cementowo-ceglanej podstawy.
3. W przypadku dobrego i stabilnego stanu zachowania wewnętrznych elementów w podstawie (tzw. ceglany cokole) skucie cementowych tynków i uszkodzonego ceglano-wymurowania oraz oczyszczenie wodą pod ciśnieniem kamiennej podstawy (tzw. postumentu).
4. Dezynfekcja wymurowania.
5. Wymiana zniszczonych i osłabionych cegieł, wymurowanie i spoinowanie na zaprawie trasowej.

6. Zagruntowanie i impregnacja naprawionego wymurowania podstawy.

7. Otynkowanie podstawy schodkowej.

ELEMENTY KAMIENNE (postument, kolumna i kapliczka z wapienia, płaskorzeźba oranta z piaskowca)

8. Pobranie próbek i wykonanie dodatkowych badań kamienia:

a) petrograficznych.

b) instrumentalnych zasolenia.

9. Dezynfekcja kamienia.

10. Wstępne podklejenie spękań i szczelin.

11. Delikatne czyszczenie mechaniczne powierzchni piaskowca i wapienia.

12. Czyszczenie powierzchni piaskowca poprzez mycie parą pod ciśnieniem. Po przeprowadzeniu prób oczyszczenie powierzchni wapienia parą pod ciśnieniem lub wodą pod niewielkim ciśnieniem (2 atm) i metodą chemiczną.

13. Po umyciu powierzchni kamienia przynajmniej dwukrotne zastosowanie okładów odsalających.

14. Wykonanie w miejscach większych ubytków zbrojenia.

15. Przed wzmocnieniem strukturalnym kamienia wykonanie uzupełnień i kitów mineralnych w miejscach ubytków kamienia.

16. Wykonanie fleków wapiennych brakujących profili kamiennego postumentu.

17. Wzmocnienie strukturalne kamiennej powierzchni obiektu przez stopniowe nasycanie poszczególnych elementów oraz zastosowanie kieszeni żywicznych.

18. Ręczne doczyszczenie powierzchni kamienia i wszelkich zagłębień przy pomocy drobnych kamieni szlifierskich, drobnych wiertel i skalpeli. Wygładzenie powierzchni kamienia w partiach chropowatych i założenie ochronnej zacierki z zaprawy mineralnej w miejscach mocno wypłukanych.

19. Zabezpieczenie antykorozyjne istniejących dybli stalowych. W razie potrzeby montaż nowych nierdzewnych dybli w celu połączenia poszczególnych elementów pomnika.

20. Wykonanie fleków z lekkiego wapienia w części gzymsu górnego postumentu i ustawionej na nim podstawie. Tam, gdzie to możliwe, delikatne podkucie, pogłębienie i uczytelnienie formy rzeźbiarskiej detalu.

21. W razie potrzeby nawiercenie i wzmocnienie konstrukcyjne poszczególnych elementów prętami z włókna szklanego.

22. Wykonanie spoin pomiędzy blokami kamienia.

23. Scalenie kolorystyczne powierzchni kamienia.

24. Hydrofobizacja powierzchni kamienia.

FUNDAMENT

25. Odkopanie murowanego cokołu (podstawy) do fundamentu.

26. Oczyszczenie, odgrzybienie i umycie fundamentu.

27. Naprawa, zagruntowanie i zaizolowanie fundamentu szlamem lub zaprawą i folią kubełkową.

28. Zakopanie fundamentu i ponowne ułożenie kostki.

Prace konserwatorskie prowadzone według:

programu prac konserwatorskich (program zawiera metody oraz materiały, które będą zastosowane do konserwacji), opracowanego przez mgr Dorotę Kowalik-Kociszewską, i pozytywnie zaopiniowanego przez Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w dniu 30.10.2018 r.

Niniejsze pozwolenie posiada termin ważności do dnia: 31.12.2019 r.

(wskazanie terminu ważności pozwolenia)

- **Postępowanie w sprawie wydanego pozwolenia może zostać wznowione, a następnie pozwolenie może zostać cofnięte lub zmienione na podstawie art. 47 ww. cytowanej ustawy.**

Warunki konserwatorskie:

na podstawie art.36 ust.3 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (DzU z 2017 r. poz. 2187, ze zm.) i §12 *Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 czerwca 2017 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków* (DzU z 2018 r., poz. 1609):

- 1) **kierowanie pracami konserwatorskimi albo samodzielne wykonywanie prac konserwatorskich przez osobę posiadającą kwalifikacje, o których mowa w art. 37a ust.1 i 2 art.37b ust.1 i 3 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (DzU z 2017 r., poz. 2187, ze zm.), w specjalności konserwacja kamiennej rzeźby oraz przekazanie Opolskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków (OWKZ) imienia, nazwiska i adresu tej osoby wraz z dokumentami potwierdzającymi ww. kwalifikacje, nie później niż w terminie 14 dni przed dniem rozpoczęcia prac;**
- 2) **przekazanie Opolskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków nie później niż w terminie 14 dni przed dniem rozpoczęcia prac oświadczenia osoby, o której mowa w pkt.1, o przyjęciu przez tę osobę obowiązku kierowania pracami konserwatorskimi albo samodzielnego ich wykonywania;**
- 3) zawiadomienie Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (OWKZ) o terminie rozpoczęcia i zakończenia wskazanych w pozwoleniu prac (w przypadku etapowania prac zawiadomienie dot. poszczególnych etapów),
- 4) niezwłoczne zawiadomienie OWKZ o wszelkich zagrożeniach lub nowych okolicznościach ujawnionych w trakcie prowadzenia prac, wskazanych w pozwoleniu,
- 5) po wykonaniu pkt.3 (po wykonaniu odkrywek i skuciu cementowych tynków na murowanym cokole-podstawie) przedstawienie OWKZ w drodze komisji konserwatorskiej sprawozdania ze stanu zachowania murowanego cokołu (podstawy) i fundamentu w celu określenia zakresu naprawy ceglanego wymurowania;
- 6) po wykonaniu pkt.13 (po oczyszczeniu i odsoleniu powierzchni kamienia) przedstawienie OWKZ w drodze komisji konserwatorskiej sprawozdania ze stanu zachowania struktury kamienia kapliczki w celu określenia zakresu uzupełnień ubytków na kamiennym postumencie, kolumnie i kapliczce;
- 7) odbiór końcowy prac konserwatorskich wskazanych w pozwoleniu z udziałem OWKZ,
- 8) przekazanie OWKZ dokumentacji z przebiegu prac wskazanych w pozwoleniu, w terminie do trzech miesięcy od dnia zakończenia tych prac.

UZASADNIENIE

W dniu 09.10.2018 r. do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu wpłynął wniosek Gminy Olesno w sprawie pozwolenia konserwatorskiego na prowadzenie prac konserwatorskich przy wotywniej kolumnie morowej (zwanej pręgierzem), znajdującej się przy ul. Wielkie Przedmieście w Oleśnie, gm. Olesno. Przedmiotowa kolumna jest wpisana do rejestru zabytków ruchomych województwa opolskiego pod numerem: *Ks.B.t.I-195/60 z dnia 05.03.1960 r.* Z tego względu podlega ochronie konserwatorskiej, wyrażającej się m.in. w konieczności uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich czynności faktycznych odnoszących się do tych obiektów. Ponadto w myśl art.4 pkt 1,2 ww. ustawy ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających

na celu zapewnienie warunków prawnych, umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie oraz zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla ich wartości.

Niniejsze pozwolenie zostało wydane na podstawie art.36 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (DzU z 2017 r., poz. 2187, ze zm.), w oparciu o dane zawarte we wniosku złożonym w dniu 09.10.2018 r. W nawiązaniu do ust. 3 przywołanego wyżej artykułu ustawy zawarto w pozwoleniu warunki konserwatorskie, wprowadzone celem zapobieżenia uszkodzeniu lub zniszczeniu zabytku. W warunku konserwatorskim nr 5 określono konieczność przedstawienia sprawozdania ze stanu zachowania murowanego cokołu (podstawy) i fundamentu w celu określenia zakresu naprawy ceglanego wymurowania. W warunku nr 6 wyrażono potrzebę przekazania sprawozdania ze stanu zachowania struktury kamienia kapliczki w celu określenia zakresu uzupełnień ubytków na kamiennym postumencie, kolumnie i kapliczce. Powyższe warunki zostały wprowadzone w celu uzgodnienia postępowania konserwatorskiego najważniejszego dla przywrócenia pierwotnych walorów historycznych i artystycznych ww. zabytku.

Mając na uwadze, iż planowane prace konserwatorskie są zgodne z zasadami ochrony zabytków i sztuką konserwatorską, pozwolenie może być wydane.

Stąd należało orzec jak w sentencji.

Od decyzji niniejszej przysługuje stronom odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, za moim pośrednictwem, w terminie 14 dni od daty jej doręczenia (art.127 §1 i 2 oraz art.129 §1 i 2 k.p.a.). W trakcie biegu terminu do wniesienia odwołania strona może zrzec się prawa do wniesienia odwołania wobec organu administracji publicznej, który wydał decyzję. Z dniem doręczenia organowi administracji publicznej oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do wniesienia odwołania przez ostatnią ze stron postępowania, decyzja staje się ostateczna i prawomocna (art.127a §1 i 2 k.p.a.).

OPOLSKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTEKÓW
Elżbieta Molak

Pouczenie:

Wnioskodawca (inwestor) i prowadzący prace (kierujący robotami, wykonawca) zobowiązani są do przestrzegania zasad i warunków prowadzenia prac (robót, badań lub innych działań), wynikających z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w szczególności:

- 1) Wojewódzki konserwator zabytków wstrzymuje (na mocy decyzji) wykonywane bez jego pozwolenia lub w sposób odbiegający od zakresu i warunków określonych w pozwoleniu prace (roboty, badania lub inne działania) przy zabytku wpisanym do rejestru lub w jego otoczeniu, a następnie wydaje decyzję:
 - a) nakazującą przywrócić zabytku do poprzedniego stanu lub uporządkowanie terenu, z określeniem terminu wykonania tych czynności, albo
 - b) zobowiązującą do uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na prowadzenie wstrzymanych prac (robót, badań lub innych działań) przy zabytku, albo
 - c) nakładającą obowiązek podjęcia określonych czynności w celu doprowadzenia wykonywanych prac (robót, badań lub innych działań) przy zabytku do zgodności z zakresem i warunkami określonymi w pozwoleniu, wskazując termin wykonania tych czynności.

Po wykonaniu obowiązku, o którym mowa pod lit. c), wojewódzki konserwator zabytków wydaje pozwolenie na wznowienie wstrzymanych prac (robót, badań lub innych działań) przy zabytku.

2) W przypadku, gdy bez wymaganego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków lub w sposób odbiegający od zakresu i warunków określonych w pozwoleniu wykonano przy zabytku wpisanym do rejestru prace (roboty, badania lub inne działania), wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję:

a) nakazującą przywrócić zabytku do poprzedniego stanu lub uporządkowanie terenu, określając termin wykonania tych czynności, albo

b) zobowiązującą do doprowadzenia zabytku do jak najlepszego stanu we wskazany sposób i w określonym terminie.

3) Osoba, która dopuściła się naruszenia przepisów o zabytkach lub naruszyła zakres i warunki określone w pozwoleniu, jest obowiązana na swój koszt wykonać czynności nakazane w decyzji, o której mowa w punkcie 1) lit. a) i c) oraz w punkcie 2).

4) **Wykonawca jest zobowiązany niezwłocznie zawiadomić OWKZ o wszelkich zagrożeniach lub nowych okolicznościach ujawnionych w toku prac konserwatorskich przy zabytku, które mogą mieć wpływ na stan zachowania zabytku.** W takich przypadkach WKZ jest zobowiązany wydać wykonawcy odpowiednie zalecenia w terminie nie późniejszym niż 7 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia, może również wydane pozwolenie zmienić lub je cofnąć.

5) **Art. 107d.**

1. Kto bez pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1–5, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.

2. Kto podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1–5, niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.

5. Karę pieniężną, o której mowa w ust. 1–2, nakłada w drodze decyzji organ ochrony zabytków, który wydał pozwolenie bądź był właściwy do wydania pozwolenia.

OTRZYMUJĄ (ZA ZWROTNYM POTWIERDZENIEM ODBIORU):

Gmina Olesno
ul. J. Pieloka 21
46-300 Olesno

- zał. nr 1: zaopiniowany przez OWKZ program prac (kserokopia)

DO WIADOMOŚCI:

1. aa KDN

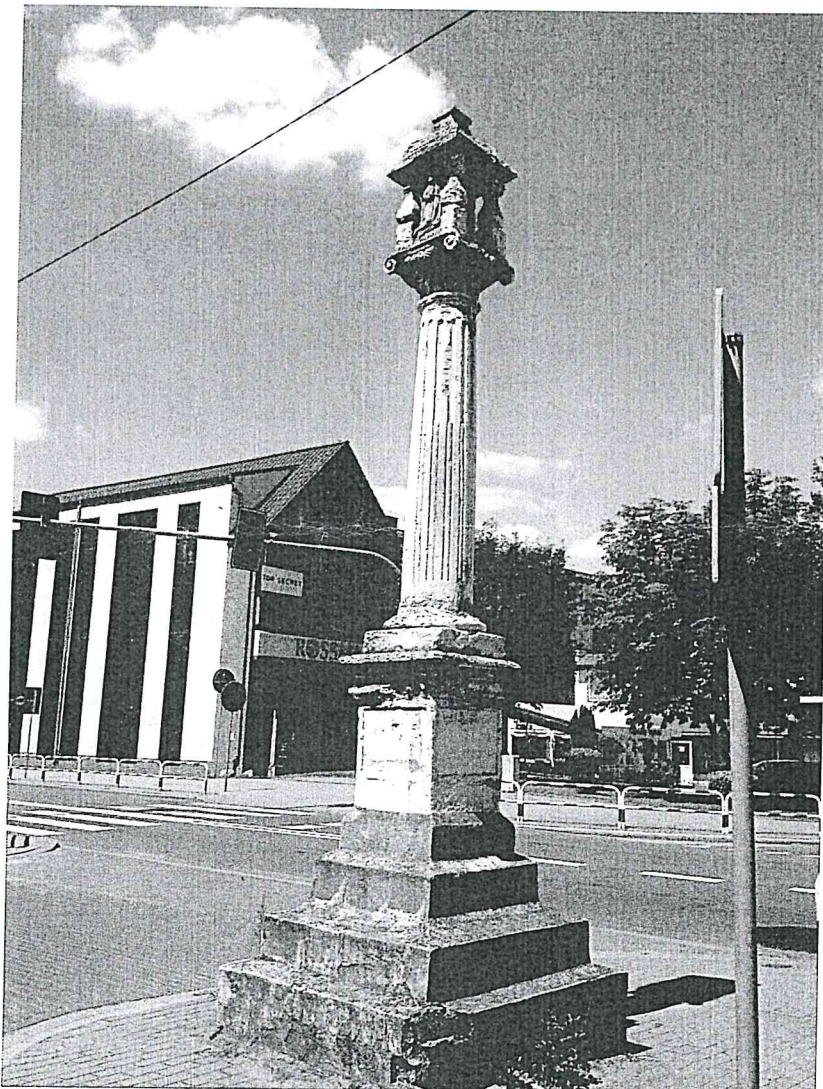
DKKonservacja
Dorota Kowalik-Kociszewska
ul. Radkowska 8/23
50-537 Wrocław
dkkociszewska@op.pl
tel. 500094947

Załącznik nr ¹ do decyzji - pozwolenia
Wrocław, 30.08.2018r.
Zabytków Nr 56/R/2018

z dnia

Podpis
OPOLSKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTKÓW
Elżbieta Mołak

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH NA KOLUMNĘ MOROWĄ (WOTYWNĄ) W OLEŚNIE (woj.opolskie)

mgr Dorota Kowalik-Kociszewska

Dzieło oraz dokumentacja konserwatorska chroniona prawem autorskim
Powielanie lub kopiowanie bez zgody autora zabronione.

Dorota Kowalik-Kociszewska
DKKonservacja
Dorota Kowalik-Kociszewska
50-537 Wrocław, ul. Radkowska 8/23
NIP 747-156-56-56 tel. 500 094 947
dkkociszewska@op.pl

I PODSTAWA OPRACOWANIA

1. Zlecenie: Gmina Olesno, ul. Pieloka 21, 46-300 Olesno
2. Adres obiektu: kolumna zlokalizowana przy ul. Wielkie Przedmieście w Oleśnie (woj. opolskie).
3. Wizja lokalna
4. Dokumentacja opisowa: 1- 9 str.
5. Dokumentacja fotograficzna: 10-28 str.
6. Dokumentacja badawcza: 29-30 str.
7. Data i miejsce wykonania dokumentacji – lipiec-sierpień 2018r, Wrocław.
8. Autor opracowania oraz programu prac konserwatorskich:
mgr Dorota Kowalik-Kociszewska
9. Autor badań petrograficznych: pobranej próbki kamienia – dr W. Bartz , Instytut Nauk Geologicznych we Wrocławiu.

II IDENTYFIKACJA OBIEKTU

Rodzaj : kolumna morowa zwana pręgierzem.

Materiał : kamienny-wapień.

Autor : nieznany

Pochodzenie : pierwotne - brama opolska w Oleśnie, miejsce wtórne- Wielkie Przedmieście, Olesno.

Czas powstania : 2 poł. XVII w.

Wymiary : wys. 482 cm x szer. 56 cm -153cm.

Forma : kolumna zwieńczona kapliczka na schodkowej podstawie.

Inskrypcja : brak

Właściciel : Gmina Miasta Olesno

III PRZEDMIOT I CEL OPRACOWANIA

Przedmiotem opracowania jest wotywna kolumna morowa zwana pręgierzem, jednakże w materiałach informacyjnych spotykamy opis, który wymienia ją jako słupek przydrożny o charakterze religijnym. Obecnie przygotowana jest dokumentacja na zlecenie Gminy Miasta Olesno dotycząca wykonania dokumentacji konserwatorskiej uwzględniającej jej stan zachowania, proponowane prace konserwatorskie oraz wycenę prac.

W chwili obecnej kolumna wymaga podjęcia prac konserwatorskich ze względu na zły stan zachowania kamienia, bardzo liczne spękania, rozwarstwienia, długo zalegające zaprawy cementowe w dolnej partii pomnika i ich niewątpliwie szkodliwy wpływ na stan zachowania, czyli zasolenie i osłabienie murowanej podstawy.

1. Ocena stanu zachowania elementów kamiennych i murowanej podstawy..
2. Określenie przyczyn zniszczeń.
3. Przygotowanie programu prac konserwatorskich.

IV ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Realizacja niniejszego programu konserwatorskiego powinna skutkować stabilizacją i powstrzymaniem procesu destrukcji zarówno na powierzchni jak i w warstwach przypowierzchniowych kamienia. Ważne będzie także rozpoznanie i adekwatne działania w stosunku do schodkowej (wtórnej- ceglano- cementowej) podstawy całej kolumny.

Proponowane działania :

Proponuje się prace konserwatorskie prowadzone na miejscu polegające na dezynfekcji, oczyszczeniu kamienia, odsoleniu, strukturalnym wzmocnieniu kamienia poprzez nasycanie głębokie kamienia kroplówkami i kieszeniami z żywicą, następnie uzupełnienie kamienia i flekowanie, scalenie i hydrofobizacja kamienia. Odnowienie i stabilizacja murowanej podstawy, otynkowanie.

V HISTORIA OBIEKTU

Historia powstania jak podaje literatura sięga XVII w., na co wskazują jej cechy stylowe zbliżone do stylu renesansowego. Postawiona została jako wotum dziękczynno-błagalne z powodu zarazy w roku 1630r. kiedy to panowało „morowe powietrze”- stąd nazwa kolumna morowa.

Jest zaliczana do typu wotywnych kolumn morowych stawianych w Europie – *Pestsäule*, choć nie tak ozdobna jak *Pestsäule* w Wiedniu czy innych miastach monarchii katolickiej Habsburgów. Szczególnie popularne były w baroku, kiedy to stają się orędownikiem, odradzającej się wiary katolickiej i protestanckiej, w trudnych czasach powojennych i zarazy. Kolumny morowe są interpretowane jako symbol zwycięstwa i wotum mieszkańców, monarchii lub narodu. Kolumna z Olesna jednak ze względu na jej usytuowanie, w pobliżu dawnej Bramy Opolskiej, najprawdopodobniej pełniła dodatkową funkcję słupa przydrożnego, i była przez to znakiem drogowym-drogowskazem. Wskazują na to ślady po montażu tabliczek na czterech bokach piedestału, gdzie z pewnością umieszczone były dawniej napisy informujące o kierunkach podróży. Natomiast zastanawiające jest zwieńczenie – w tym przypadku klasycznej kolumny - przypominające kapliczkę w stylu nawiązującym do orientu (ze względu na kształt kopuły). Poniżej z każdej ze stron, pierwotnie były płaskorzeźby świętych (obecnie od strony południowej zachowała się tylko jedna płaskorzeźba klęczącej postaci) co nadawało jej charakter sakralny - miejsca modlitwy. Kolumna tak więc spełniała obie funkcje, wskazując, jak wyjechać z miasta, w kierunku do Opola, Dobrodzienia czy Lublińca i w późniejszych czasach nakłaniała podróżnych do modlitwy o szczęśliwą, bezpieczną podróż. Literatura podaje, iż została ona przeniesiona w obecne miejsce ok. 1659r. po rozebraniu dawnej plebanii. Kolumna w międzyczasie

musiała być naprawiana, przestawiana lub stabilizowana, ponieważ cegła użyta do wymurowania schodków jest cegłą maszynową – XIXw. a tynk jest cementowy z pocz. XXw.

Według źródeł identyczna kolumna istniała do czasów II wojny światowej wcześniej na Małym Przedmieściu, także w pobliżu dawnej bramy miejskiej. Podczas wykopów pod zbiorniki paliwa stacji benzynowej kolumnę tą rozebrano i już nigdy nie postawiono. Znamy ją teraz tylko ze starych fotografii. (fot.9).

Obiekt obecnie zlokalizowany jest przed Państwową Szkołą Muzyczną I stopnia, gdzie przed wojną był sierociniec sióstr Boromeuszek.¹

Na zdjęciach z pocz. XXw. widać ceglana, nierównomierną podstawę kolumny oraz pompę do studni. Na zdjęciu z 1929r.(fot.7) widać trwające prace remontowe przy podstawie oraz drewniany tymczasowy kierunkowskaz. Natomiast na pocztówce z 1935r. widać już równą otynkowaną powierzchnię schodkową podstawy. Tak więc obecny kształt podstawy pochodzi z pocz. XXw. a tynk z lat 30-tych XXw.

V OPIS

Wotywna kolumna morowa zwana pręgierzem, jednakże w materiałach informacyjnych spotykamy opis, który wymienia ją jako słupek przydrożny o charakterze religijnym. Analizując jej wygląd można stwierdzić, iż mogła to być pierwotnie kolumna morowa wystawiona jako wotum dziękczynne lub błagalne postawiona przez ludność wierzącą, że została wybawiona od moru. Natomiast w późniejszym czasie np. XVIII-XIX w. mogła być przekuta, przestawiona przy najważniejszej drodze i mogła być używana jako słupek pocztowy/ kierunkowskaz informujący o odległościach (km) - w stosunku do innych miast. Natomiast jej religijny charakter uchronił ją od zniszczenia, czy zapomnienia.

Wymiary:

- **wysokość całego pomnika 482 cm.**
- wysokość kapliczki 55 cm.
- wysokość kolumny 179 cm.
- wysokość głowicy 25cm.
- wysokość bazy 26cm.
- wysokość gzymsu (górnego) piedestału 24 cm.
- wysokość piedestału 55cm.
- wysokość piramidalnej podstawy pomnika 118cm
- szerokość podstawy pomnika (w najszerszym miejscu) 153 cm x 153cm.
- szerokość podstawy pomnika (w najwęższym miejscu) 56 cm.
- szerokość piedestału 56 cm x 56 cm.
- szerokość (górnego) gzymsu piedestału 77 cm x 77cm.
- średnica kolumny (u dołu) 40 cm.
- średnica kolumny (u góry) 33 cm.

¹ Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, Warszawa 1960, t.7 s.23

- szerokość kapliczki 56 cm.

Kapliczka morowa – składa się z 6 głównych elementów: kapliczka, głowica, trzon kolumny, baza, piedestał, schodkowa podstawa.

Kapliczka w stylu orientalnym, składa się z cebulastej, czworobocznej kopuły z rzeźbionymi łuskami, wzmocniona szwami na krawędziach oraz zakończona przewężeniem. Podparta czterema profilowanymi tralkami z cebulastym profilem na prostokątnej kostce, u góry profilowana. Pośrodku prostokątny trzon do którego od płd. przylega jedyna zachowana plakieta z modlącą się płaskorzeźbioną postacią.

Głowica kompozytowa z wolutami w stylu jońskim, dekorowana kwiatami lotosu (stylizowany egipski ornament) po środku z imitacją kamieni szlachetnych (raut), poniżej z pasem mini woliczek oczek i astragal (perełki), poniżej zdobiona pasem ze zmultiplikowanymi kanelami.

Trzon kolumny z entasis (zwięźlenie u góry) oraz z kanelami, które od dołu do nieco ponad połowę wykonano w formie wypukłej.

Baza tradycyjna, dwuprofilowa z półwałkiem i kostką oraz prostokątną plintą.

Górny bogato profilowany gzyms piedestału składa się z dwóch zewnętrznych półwałków z kostkami, ćwierćwałkiem (pośrodku) i wysoka kostką.

Piedestał prostokątny, od góry na wysokość ok. 2/3 wykute prostokątne pole (prawdopodobnie wtórne), poniżej wypukły pas, który jest prawdopodobnie pozostałością po wydatnym profilu (fot. 17).

Schodkowa podstawa, to wtórnie wykonana obudowa z cegieł i zaprawy cementowej, być może skrywa resztki oryginalnej podstawy i forma ta choć uproszczona dostosowana jest prawdopodobnie do kształtu pozostałości wewnątrz lub jest najprostszą zaproponowaną formą obudowy podstawy całego pomnika.

VI BUDOWA TECHNOLOGICZNA

Kolumna wykonana z przynajmniej z ok.7-10 bloków kamienia – wapienia lekkiego. Czapa wykonana techniką odkuwania i wybierania kamienia, następnie szlifowania, co umożliwia miękki wapień. Tralki wykonane osobno z poszczególnych małych fragmentów wapienia, tak jak prostokątny trzon pośrodku kapliczki. Plakieta z postacią świętego wykonana prawdopodobnie wtórnie z jasno-żółtego piaskowca. Przy wykonaniu głowicy użyto obok tradycyjnych dłut kamieniarskich, także świdra. Trzon kolumny mógł być pierwotnie gładki (jak druga kolumna), dopiero w późniejszym czasie mogły zostać wyłobione kanele. Prawdopodobnie z jednego bloku wykonano bazę pod kolumnę, jak i bogato profilowany gzyms piedestału. Brak widocznych połączeń płycin w piedestale co może sugerować albo, że jest wykonany z jednego bloku wapienia, albo łączenie bloków jest niewidoczne ponieważ rozpuszczający się mikryt - składnik wapienia, wypełnił szczeliny nowymi stworzonymi mniejszymi kryształkami kalcytu, budując a raczej wytrącając wtórnie (jako słabszy) kalcyt – główny składnik kamienia. Nie wiadomo co kryje schodkowa podstawa, która z wierzchu wykonana

jest z mocnej, ale spękaną już zaprawy cementowej, poniżej spękaną i silnie rozwarstwiającą się, zasolone cegły maszynowe z XIXw. Kolumna wokół wyłożona jest barwioną kostką cementową. Pomnik stoi tuż przy głównej drodze – Wielkie Przedmieście przecinającej i biegnącej z płn.-zach. na płd-wschód. Przez Olesno. Kolumna stoi na płd. od drogi, tuż przy Miejskim Domu Kultury. Niestety jest narażona na częste drgania i zanieczyszczenia.

Cała Kolumna odkuta z jasno-szaro- żółtawego wapienia o strukturze bezładnej, zbudowana prawie wyłącznie z węglanu wapnia, wykształconego w dwóch odmiennych formach: drobnokrystalicznego mikrytu, oraz grubiej krystalicznego sparytu. Akcesorycznie występują ziarna minerałów nieprzezroczystych. Główny składnik skały – węglan wapniowy wykształcony jest przede wszystkim w postaci mikrokystalicznej odmiany tj. w formie mikrytu. Mikryt tworzy między innymi kuliste agregaty (peloidy), które są bezstrukturalne i nie wykazują uporządkowanego ułożenia składników. Rzadziej obserwuje się obecność kulistych form węglanowych. Dostrzec można pojedyncze, niewielkie elementy szkieletowe – bioklasty. Mają one rozmiary do 0,5-1,0 mm, reprezentujące skorupki przypuszczalnie ramienionogów. Skład próbki: Węglany ~ 100%, pory ~ 0%, inne składniki ~ 0%. Brak pór w kamieniu jest bardzo symptomatyczne, ponieważ najczęściej jest jakikolwiek odsetek pór, zwłaszcza na próbkach z obiektów zabytkowych, narażonych na wymywanie, spękania, działanie wody i atmosferycznych zanieczyszczeń. Jego zachowanie ma swoje odzwierciedlenie w wyglądzie powierzchni, która jest obmywana, samoistnie nieco rozmywana, która zabiela powierzchnię – pomimo szaro-żółtego koloru kamienia, a produkty wymywania zapełniają ewentualne pory czy spękania. Jednak mocno uszczerbione krawędzie i profile świadczą o tym, że kamień pęka i rozwarstwia się w grubszych warstwach (nie jak piaskowiec w laminach warstwowych) – co prowadzi do odpadania fragmentów rozrzeźbienia. **Przestrzenie pomiędzy w/w składnikami, obok masy mikrytowej, wypełnia węglan wapniowy wykształcony w postaci drobnych, bezbarwnych kryształków kalcytu.** Są one znacznie większe w porównaniu do mikrytu, bezbarwne, dość dobrze przezroczyste. Posiadają natomiast stosunkowo niewielkie rozmiary, poniżej 0,05 mm. Przy skrzyżowanych nikołach wykazują IV rzędu barwy interferencyjne.

Obok węglanów w skale występują śladowe ilości minerałów nieprzezroczystych. Są one wykształcone w postaci pomarańczowo zabarwionych plam, lokujący się w masie mikrytowej, otaczających niewielkie, czarne i nieprzezroczyste ziarna pierwotnych ziaren minerałów siarczkowych, które sukcesywnie ulegają wietrzeniu.

Obecność minerałów siarczkowych dowodzi dużego zasolenia obiektu.

VII STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Kolumna morowa (wotywna) – jest w bardzo złym stanie zachowania. Kolumna wykazuje ślady napraw m.in. w postaci łączy (zaprawa) trzonu kolumny u nasady i podstawy oraz u dołu została otynkowana zaprawą cementową, ale są to naprawy nieprofesjonalne/amatorskie choć w przypadku jej złego stanu zachowania mogły warunkować jej dalszą egzystencję. Kamień użyty do jej wykonania jest bardzo osłabiony, jest także słabej jakości, niemalże brak miejsca gdzie zachowana byłaby oryginalna, nienaruszona powierzchnia. W większości powierzchnia pokryta jest rozpuszczonymi składnikami kamienia w formie „jasnej szlamy” zabielającej niemalże całą powierzchnię kamienia.

Czapa na szczycie kapliczki jest porośnięta mikroorganizmami, głównie porostami i glonami i to właśnie one prawdopodobnie odpowiadają za naturalną formę ochrony powierzchni wapienia bo ta część nie jest tak rozmyta i osłabiona jak inne części i powierzchnie poziome. Widoczne tu są także czarne nawarstwienia w formie nieregularnych plam na przemian w wymytych fragmentami - prawdopodobnie kolonie grzybów. Bardzo zniszczone są profilowane tralki w kapliczce, zwłaszcza od południa, gdzie występuje silne nasłonecznienie. Tralki straciły swój kształt, rozwarstwiają się, złuszcza się, są spękane w głąb. Tralki od północnej strony są w lepszym stanie wciąż zachowały pierwotny kształt. Wotywna tabliczka wykonana z piaskowca jest w dobrym stanie tylko zabrudzona i pokryta szarymi nawarstwieniami. Głowica od góry podobnie jak czapa kapliczki pokryta jest mikroorganizmami na przemian z plamami grzybów i nawarstwień oraz wymytych miejsc. W najlepszym stanie są płaskorzeźbienia spodnich powierzchni głowicy, gdzie zachowały się ostre krawędzie dekoracji kwiatu lotosu. Poniżej ozdobny pas imitujący kanele jest bardzo osłabiony, spękany i rozwarstwiony, a krawędzie straciły ostrość formy. Bardzo widoczne jest połączenie spoiną górnej i dolnej części trzonu. Nie wiadomo z jakiej zaprawy jest to połączenie, ale wygląda na zaprawę cementową. Trzon utracił w kilku miejscach profile kaneli, które odpadły poprzez złuszczenie się warstw przypowierzchniowych. Brak szczelnych i zwartych nawarstwień gipsowych na trzonie kolumny przez obmywanie. Baza kolumny także utraciła swoje pierwotne profile, głównie od południa są uszkodzone, z licznymi ubytkami, spękaniem, rozwarstwieniami. Najbardziej zniszczone są profilowania górnego gzymsu piedestału. Ta część obiektu jest tak spękana i uszkodzona, że gdyby podjęto decyzję o demontażu część ta mogłaby się rozpaść i wymagałaby całkowitej rekonstrukcji. Na płaszczyznach piedestału widoczne są w nieregularnych miejscach wtórne bolce i gwoździe, być może pozostałości po montażu tabliczek inskrypcyjnych. Dolna część prostokątnego piedestału posiada zarysowania profilu (w dolnej części na całej długości) co może sugerować iż pierwotnie był tam wypukły profil, który został ścięty i wyrównany do powierzchni i zewn. profili płaszczyzn piedestału. Dolna część – podstawa, jest otynkowana zaprawą cementową, która jest silnie spękana, najsilniej w narożnikach, w kilku miejscach odpadła i odsłoniła wymurowanie ceglane.

Prawdopodobnie obecna kapliczka jest drugą kapliczką obok tej ze zdjęcia (nr.7) i posiada te same proporcje, układ, wielkość, jednak prawdopodobnie została

albo wykonana na zwór lub nie wykluczone, że została przekuta na trzonie, spłycone profile, przekuty piedestał, podniesiony i obudowany.

Podczas oględzin nie stwierdzono dużych konstrukcyjnych spękań (pomimo licznych drobnych spękań i złuszczeń), czy spękań przebiegających przez poszczególne elementy. Nie stwierdzono także spękań czy rozszczelnień spoin łączących poszczególne elementy pomnika. Wstępne oględziny i wnioski wskazują na sporą powierzchniową rozpuszczalność wapienia, którego rozpuszczony tzw. „szlam” pokrywa w większości powierzchnię kamienia. Stąd taki białawy kolor, ponieważ odsłonięta struktura kamienia (po pobraniu próbki) pokazuje, iż kamień jest jasno-ugrowo-biały (fot. 17). Właśnie ten „szlam” może pokrywać ewentualnie istniejące szczeliny. Stąd nie do końca jest na tym etapie możliwe rozpoznanie w całości stanu zachowania kolumny. Nie jest wiadome czy w podstawie istnieją pozostałości kamiennej podstawy czy tylko jest to ceglane wymurowanie. Jest ona bardzo spękana i należy ją skuć częściowo, aby wykonać odkrywki, które bez rozbierania całej podstawy pozwolą na ocenę stanu zachowania. Będzie można odpowiedzieć na pytanie czy pozostałości kamienia są możliwe do wyeksponowania czy należy je konserwować czy ograniczyć się do naprawy ceglanego wymurowania.

Wan
zadanie
współka
i oglo
budowy

Nieznany jest także stan zachowania fundamentu czy tego co stanowi podkład pod całą kolumnę, jeżeli takowy istnieje. Być może jest to kamień, być może wylewka cementowa, która powinna być również zabezpieczona i zaizolowana.

?
fundamenty

VIII Prace konserwatorskie prowadzone na miejscu polegające na strukturalnym wzmocnieniu kamienia poprzez nasycanie głębokie kamienia kropłówkami i kieszeniami z żywicą. Naprawa podstawy wraz z zabezpieczeniem i izolacją fundamentów.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

1. Dokumentacja fotograficzna przed pracami konserwatorskimi.
2. Zabezpieczenie terenu i drogi podczas prac demontażowych figury. Ustawienie tymczasowego rusztowania, skotwienie go do podłoża.
3. Wykonanie odkrywek podstawy, delikatne podkucie części cementowo-ceglanej podstawy.
4. W przypadku dobrego i stabilnego stanu zachowania wewnętrznych elementów w podstawie należy skuć cementowe tynki i uszkodzone ceglane wymurowanie i oczyścić wodą pod ciśnieniem podstawę kamienną.
5. Dezynfekcja wymurowania.
6. Wymiana zniszczonych i osłabionych cegieł, wymurowanie, spoinowanie na zaprawie trasowej.

7. Zagruntowanie i impregnacja naprawionego wymurowania podstawy
8. Otynkowanie podstawy schodkowej tynkiem cementowo-trasowym.
9. Pobranie próbek i wykonanie dodatkowych badań:
 - petrograficzna 1 szt.
 - instrumentalnych (zasolenia) – 1-2 szt.
10. Dezynfekcja kamienia 1 x krotna przy pomocy Lichenicydy Bresciani lub Preventol R-80 inne zbliżone środki.
11. Wstępne podklejenie spękań, szczelin Primalem AC-33 lub większych wodną dyspersją żywicy epoksydowej.
12. Czyszczenie delikatne powierzchni mikropiaskarką przy użyciu miękkiego ścierniwa, pudru szklanego powierzchni kamienia (Ø max. do 0,10 mm) *piaskowca i kamienia*
13. Wstępne oczyszczenie powierzchni kamienia (zmycie parą pod ciśnieniem) *piaskowca* lub wodą pod niewielkim ciśnieniem 2 atm . Wykonać próby czyszczenia chemicznego: wersenian dwusodowy, Fassadenreinigerpaste, kwaśny węglan wapnia.
14. Zastosowanie min. dwukrotne po myciu okładów odsalających z ligniny lub pulpy z dodatkiem piasku i bentonitu.
15. Wykonanie zbrojeń z drutu mosiężnego pod większe ubytki, osadzenie go na żywicę epoksydową.
16. Wykonanie uzupełnień i kitów mineralnych ubytków (zalecane przed wzmacnianiem) zaprawą dostosowaną do składu kamienia, np. wapno + zmielony kamień wapienny, kruszywo marmurowe, dodatek białego cementu, pigmenty. Sezonowanie 3 dni kitów. Można zastosować gotowe zaprawy firmowe do uzupełniania ubytków w kamieniu np. większe ubytki Keim Restauro-Grund, mniejsze ubytki Keim Restauro-Top lub StoDeco Reno lub Remmers Restauriermörtel SK do niewielkich ubytków, ale z dodatkiem wapiennego kruszywa, dostosowane strukturą i wyglądem do oryginalnego kamienia. Wysezonować kity zwilżając wodą przez minimum 3 dni, następnie opracować kity.
17. Wykonać fleki kamienne wapienne w podstawie w celu rekonstrukcji brakujących profili (kształt i zakres możliwy do określenia dopiero po skuciu cementu i na komisji konserwatorskiej). *zobacz u konserwatora*
18. Wzmocnienie stopniowe poszczególnych elementów przez zastosowanie kieszeni żywicznych – strukturalne nasycanie na całej powierzchni pomnika.

Zabieg należy wykonywać stopniowo, po kolei na poszczególnych fragmentach. Stosować najpierw KSE 100 potem po ok. 3-5 godz KSE 300 lub KSE 500. Jedno nasytanie może trwać ok. 12 godz. Aż do momentu kiedy zacznie żelować żywica. Następnie należy przetrzeć rozpuszczalnikiem powierzchni w celu usunięcia nadmiaru żywicy. Wstawienie pojemnika z wodą i folii w celu zapewnienia 75% wilgotności potrzebnej do wiązania żywicy krzemoorganicznej.

19. Doczyszczenie ręczne powierzchni kamienia, wszelkich zagłębień przy pomocy drobnych kamieni szlifierskich, drobnych wiertel, skalpeli. Wygładzenie powierzchni kamienia w partiach chropowatych, a tam gdzie są duże wypłukania założyć ochronną zacierkę z zaprawy mineralnej.

20. Zabezpieczenie antykorozyjne istniejących dybli stalowych, taniną, cortanin lub innym preparatem. W razie potrzeby montaż nowych nierdzewnych dybli w celu połączenia poszczególnych elementów pomnika. Kotura

21. Wykonanie fleków z wapienia lekkiego w części gzymsu górnego postumentu oraz na odkrytej podstawie. Delikatne podkucie, pogłębienie i uczytelnienie rzeźbiarskiej formy w detalu dekoracji tam gdzie to możliwe.

22. W razie potrzeby należy nawiercić i wzmocnić konstrukcyjnie poszczególne elementy prętami z włókna szklanego.

23. Wypoinowanie spoin pomiędzy blokami kamienia zaprawami mineralnymi, elastycznymi z plastyfikatorami (trassowa) np. VM 01 T Quick-Mix.

24. Scalenie kolorystyczne Historic Lasur

25. Hydrofobizacja powierzchni kamienia Funcosil SL Remmers lub Lotexan-N Keim.

FUNDAMENT

część budowlana

26. Odkopanie podstawy do fundamentu.

Za zgodność z oryginałem
30.10.2018 r.

Specjalista ochrony zabytków
Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu

Katarzyna Długosz-Nie

dr Katarzyna Długosz-Nie

27. Oczyszczenie, odgrzybienie, zmycie fundamentu

28. Naprawa, zagruntowanie i zaizolowanie szlęwą lub zaprawą oraz folią kubełkową fundamentu.

29. Zakopanie i ułożenie ponowne kostki.

30. Wykonanie dokumentacji powykonawczej konserwatorskiej.

Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków
opiniuje/uzgadnia/ pozytywnie z karuncami pozwolenie
jako załącznik do planu/poszczególnych/ nr 56/R/2018
projekt budowlany/program konserwatorski/dokumentacja
znak sprawy: 2R. 5144. 56. 2018. KZ
Opole, dnia 30.10.2018 r.
*niepotrzebne skreślić

Z upoważnienia
Opolskiego
Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
mgr Anna Birzda

DKKonservacja
Dorota Kowalik-Kociszewska
50-537 Wrocław, ul. Pałkowska 8/23
NIP 747-156-56-56 tel. 500 094 947
dkkociszewska@op.pl

Dorota Kowalik-Kociszewska

11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200